

Muzeum nové generace

Žďár nad Sázavou

— Jakub JAREŠ

Na zámku ve Žďáru nad Sázavou bylo na podzim 2015 otevřeno muzeum věnované historii žďárského kláštera, poutnímu kostelu na Zelené Hoře a baroknímu myšlenkovému a prožitkovému světu. *Muzeum nové generace*, jak jej autoři nazvali, zaujme hlavně svěží formou prezentace.

V českém prostředí se jedná o mimořádný pokus, jak naplno využít potenciál audioprůvodce ve spojení s animacemi, ilustracemi, muzejní architekturou a „dotykovými“ prvky. Pro autory to bylo zčásti nutné východisko, protože instituce nemá vlastní sbírky. Rozhodně ale ne východisko z nouze, příběh kláštera a barokního umění se jim podařilo odvyprávět srovnatelně, anebo možná ještě poutavěji, než kdyby pracovali „klasickými“ prostředky.

Široký a profesně pestrý autorský tým (majitelé zámku manželé Kinští angažovali architektky Gilla Martyho a Bronislava Stratila, muzeografku Virginii de Jeu, historičky Kateřinu

Charvátovou a Elišku Fučíkovou či spisovatele Pavla Kosatíka) se snažil hlavně o to, aby muzeum návštěvníky bavilo a nabízelo jim místo informací spíš různé interpretace minulosti.

Inspirací jim v tom byly myšlenky amerického spisovatele a průvodcovského guru Freemana Tildena. Ten už v roce 1957 definoval v knize *Interpreting Our Heritage* (Interpretujeme naše dědictví) šest principů, jak vytvořit opravdu dobrou prohlídku či muzeum. Každý autor by podle něj měl vědět, že výklad, který se nedotkne osobnosti a zkušeností návštěvníků (jejich nitra), zůstane beznadějně sterilní. A že hlavním cílem prohlídky a muzeí není poučovat, ale provokovat. Expozice žďárského muzea, označované také jako Interpretáčnické centrum, se o to pokouší.

Její začátek je temný. Návštěvníci jsou situováni v přišerí, do sluchátek znějí zvuky divokých zvířat, rozbouřených živlů a seker klučících les. Po navození atmosféry přichází animovaný příběh, v němž první kronikář kláštera Jindřich Řezbář vypráví, jak vlastně celé místo vzniklo.

Vlevo: Alegorie Víry, Lásky a Naděje ze zelenohorského ambitu

Vpravo: Část expozice věnovaná rozšířeným horizontům Evropanů v novověku

Na dalších „stanovištích“ se návštěvníci dozvídají o středověkých dějinách cisterciáckého řádu, uspořádání kláštera a režimu v něm či smyslu cisterciáků pro umění.

Barokní patro přenáší návštěvníky do jiného světa: na rozdíl od prostého přízemí hýří barvami a cílí na smysly. Tématem jsou vědecké a zámořské objevy, nové způsoby vyměřování světa a především kulturní a duchovní rozměr doby. Expozice vrcholí představením života a díla dvojice Vejmluva – Santini a pokusem vtáhnout návštěvníky do smyslového i rozumového prožitku barokních děl. Úplný konec patří světlu, v protikladu k počáteční temnotě.

Některá stanoviště (každé odpovídá jedné nahrávce v průvodci) jsou mimořádně vydařená. Téma klášterních filiací a správy a komunikace napříč řádem je díky výtvarně zdařilé animaci i textu neobvykle poutavé. Vtahující je projekce na barokní sochu, spojená s poslechem hudby – i pouhá kopie tak promlouvá intenzivněji než „muzealizovaný“ originál s popiskou. Příběh opata Vejmluva a architekta Santiniho je podán možná až příliš tajuplně a snově, ale ani jemu nechybí působivost. Výjimečný pohled (i poslech) nabízí kopie soch z ambitu poutního kostela na Zelené Hoře, které si takto zblízka nelze v jejich skutečném umístění prohlédnout. Najdou se samozřejmě i slabší místa. Informace o prostorovém uspořádání kláštera či denním režimu mnichů vyvolávají pocit již vícekrát

Barokní patro přenáší návštěvníky do jiného světa: na rozdíl od prostého přízemí hýří barvami a cílí na smysly...

slyšeného, navíc forma prezentace tu není nijak novátorská.

Na expozici je především vidět, že autoři měli promyšlený koncept. Jednoduše by se dal shrnout jako cesta dějinami za světlem, kterým je v tomto případě barokní umění – jako by se ve Žďáru, na výstavě určené široké veřejnosti, definitivně bořila jiráskovská teze, že baroko bylo dobou temna. Výsledkem pro návštěvníky možná není hluboké porozumění době, ani silný duchovní prožitek, ale rozhodně zážitek pestrosti a poznání baroka jako živého a barevného světa. A to není málo. Ostatně, jakékoli hodnocení účinku výstavy je ryze individuální.

Muzeum navíc nemá ambici být středobodem návštěvy areálu, je jeho doplňkem a dobrým startovacím bodem pro ty, kdo se chtějí dozvědět více. K tomu mají řadu možností počínaje komentovanou prohlídkovou trasou po santiniovských stavbách, anebo prostě jen posezením v muzejní kavárně, kde si můžou prolístovat literaturu z prodejny knih.

Možným rizikem muzea je, že působí poměrně intelektuálně náročně. Počítá s velkým zapojením návštěvníků, a je otázka, zda všichni tuto výzvu přijmou. Dá se říci, že čím více si návštěvník přináší (ve znalostech i zájmu), tím více si taky odnese. To sice platí všeobecně, ale v případě žďárské expozice jaksí dvojnásob. Druhým rizikem je, že muzeum může relativně rychle zastarat. Za patnáct let budou technologie znovu o světelný rok dál a dnešní *high-tech* novinky se možná budou jevit trochu starosvětsky.

Celkově však muzeum působí kompaktně a přesvědčivě. Základním kamenem jeho úspěchu je, že se zde podařilo smysluplně zapojit technické „interaktivní“ prostředky. V mnoha expozicích, které se o to pokoušejí, je výsledek spíše rozpačitý. Použitá technika působí samoučelně (protože stejného výsledku by expozice dosáhla i bez ní), je příliš náročná na ovládání a mate tak uživatele, nese příliš mnoho obsahu, takže ji návštěvníci jen rychle „proklikají“, případně není dotažená a funguje jen napůl, anebo vůbec.

Žďárské muzeum tyto nástrahy překonalo. Nestojí totiž jen na „technice“, ale především na promyšleném konceptu, který dává použitým nástrojům teprve smysl. Ukazuje tak kromě jiného, že dobře promyšlený muzejní koncept může nahradit i chybějící exponáty a vytvořit plnohodnotné muzeum. Exponáty ve Žďáru samozřejmě také jsou (faksimile, modely, kopie či výpůjčky), ale nehrají hlavní roli, což může být pro některé muzejníky těžko stravitelné. I proto je cenným obohacením, které může posunout naše porozumění tomu, co je vlastně muzeum. ▣